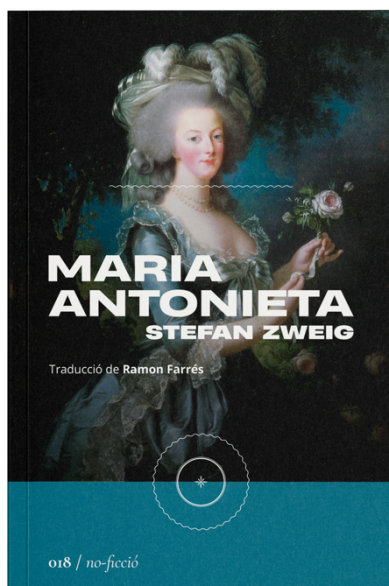

Només en la desgràcia sabem qui som

Autoria: Stefan Zweig

Títol: *Maria Antonieta*

Traducció de Ramon Farrés

Editorial: La Segona Perifèria, Barcelona, 2023

592 pàgines

Sorprendre amb la història novel·lada d'una vida real no és mai una tasca senzilla. Sempre hi ha el perill de caure en tòpics que els anys han anat arrossegant, sense contrastar-los; o, el que és pitjor, apostar per un contingut feixuc, relatat amb un ritme monòton, que acabi per avorrir-nos fins al punt de fer-nos desistir. La dificultat, però, s'incrementa quan la persona escollida és la reina amb un dels finals més tràgics i coneguts, la vida de la qual ha omplert milers i milers de pàgines d'ençà de la seva dissortada mort. Per tot això, que d'entre la multitud de biografies que s'han escrit sobre Maria Antonieta d'Àustria, reina de França, encara avui en destaquem la que va publicar Stefan Zweig, el gran biògraf d'Europa, l'any 1932, no és cap casualitat. Ara, i per primera vegada en català –per fi!, La Segona Perifèria ha recuperat la traducció que des de feia anys el traductor Ramon Ferrés tenia desada en un calaix, i n'ha editat un volumàs de gairebé sis-centes pàgines. Una advertència prèvia: que això no us espanti, perquè de la mateixa manera que el rei Lluís XVI i els seus cèlebres tiberis, quan l'acabeu segur que en voldreu més.

Des de la infantesa fins a la mort, la intensitat amb què Zweig fa discórrer la vida de Maria Antonieta a través de les pàgines de la biografia ens incita a voler-ne saber més, malgrat conèixer el desenllaç. Quan encara era una nena de tretze anys, per qüestions purament diplomàtiques, Maria Antonieta es veu obligada a casar-se amb el delfí de França. Com era d'esperar, ben aviat es fa evident el primer problema: el matrimoni no es consuma perquè el futur rei té un problema de fimosi. “Rien”, escriu el delfí en el seu diari l'endemà de la cerimònia. Aquest fet, en lloc d'unir la parella reial, la separa encara més. D'una part, Maria Antonieta es comença a endinsar en el món de la cort de Versalles; de l'altra, Lluís XVI, incapaç d'afrontar els seus problemes, continua bolcat amb la cacera. No serà fins set anys després, un cop ja ascendits al tron de França, que els reis aconseguiran l'esperada descendència. Però vet aquí el segon problema: la criatura és una nena. Uns anys després, amb el naixement de l'hereu i la mort de la mare, que era l'única que intentava posar seny en la jove Maria Antonieta, la reina substitueix definitivament el palau per les seves actuacions teatrals al Trianon, i comença el seu descens als inferns.

La manca de contacte amb els seus conciutadans –i, per tant, amb la vida real–, així com el famós afer del collaret, van propiciar la solitud definitiva de Maria Antonieta. Ara bé, en lloc de buscar refugi en el seu marit, la reina va preferir fer-ho en Hans Axel von Fersen, un jove comte suec que havia conegut en una de les seves escapades als balls de màscares de l'Òpera. En aquest context, que començava a fer trontollar la monarquia en favor d'una Revolució, el distanciament de la parella va ser la gota que va fer vessar el got. La covardia que Zweig associa constantment a la figura de Lluís XVI li impedeix de reaccionar, i quan ho vol intentar, ja és massa tard. La família reial es veu obligada a abandonar Versalles i a instal·lar-se a les Tulleries, amb l'objectiu de ser més propers. Però un intent de fugida ideat per l'amant provoca que el poble acabi de perdre la poca confiança que els hi tenia. Finalment, suspesos del poder reial i sense el suport de cap aliat, transcorren els darrers dies al Temple. El primer a passar per la guillotina va ser Lluís XVI. A partir d'aquest acte, una encara jove, però molt envellida Maria Antonieta –a partir d'ara, viuda Capet–, va demostrar finalment saber qui era: es va enfrontar al Tribunal Revolucionari, tot i saber que seria la seva condemna, i va ser lliurada a la Conciergerie, que no era res més que el preàmbul de la mort. El final, tothom el coneix.

Més enllà de la successió d'episodis decisius de la història de França, l'element que ens atrapa des del primer moment i fa que no vulguis deixar de llegir és la capacitat que té Zweig d'endinsar-se en la psicologia de Maria Antonieta. La traducció de Ramon Terrés, a més, ajuda enormement a entrar-hi. En aquest sentit, l'elecció d'un personatge tan controvertit i canviant com el de la reina guillotinata, aquell "caràcter mitjà" a què fa referència el biògraf en el subtítol de la biografia, és un encert. El creixement personal de Maria Antonieta, una noia ingènua, poc formada i plena de contradiccions, que va ser lliurada a França per a ser tractada com una adulta –en el lliurament, fins i tot es va haver d'acomiar de la seva roba, ja que era de producció austríaca–, es reflecteix en cadascun dels capítols. De fet, tal com Zweig explica a la nota final, aquest exercici majúscul d'introspecció va ser possible gràcies a la tasca ingent de documentació i, sobretot, del criteri de selecció. Això explica l'èxit intemporal del volum. En aquesta mateixa nota, Zweig escriu: "La norma superior de tot estudi psicològic creatiu no és divinitzar, sinó humanitzar; la seva funció imprescindible no és disculpar amb arguments artificials, sinó explicar". I això mateix és el que aconsegueix el llibre: transportar-nos en els darrers anys de la cort de Versalles a través d'un viatge sensacional que, com a Maria Antonieta, us farà perdre el cap.

David Portillo